

A MATARKA használata egy felsőoktatási könyvtár gyakorlatában

A MATARKA adatbázis a könyvtári információszolgáltatás egyik alapelemévé vált az elmúlt tíz év alatt, hiszen – 2012. novemberi statisztikák szerint – 1300-nál is több folyóiratot tár fel, amelyek révén a felhasználók több mint 1 800 000 cikk adatai között tudnak keresni címek és szerzők szintjén. Előnyei között említhetjük, hogy a legfontosabb szakfolyóiratok mellett a kevésbé ismert egyetemi és főiskolai tudományos kiadványoknak, illetve a helytörténeti folyóiratoknak is széles körű ismertséget biztosít. Tíz éve néhány könyvtár együttműködésével indult a szolgáltatás, amely mára 31 könyvtár, 6 magánszemély és 28 folyóirat-szerkesztőség munkáját reprezentálja¹. Különösen nagy szerepe van a felsőoktatási könyvtárak életében, ahol a kutatásoknak éppúgy kiszolgálója, mint az információkeresést segítő és oktató feladatoknak. A MATARKA használatát és használatának oktatását alapvetően befolyásolja, hogy a felsőoktatási intézmény felhasználói milyen előzetes tudással és keresési stratégiákkal vágnak neki a keresésnek. Ezek illusztrálására a Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Kar (BGF KKK) Könyvtárának tapasztalatait mutatom be.

A BGF KKK Könyvtára

Felsőoktatási szakkönyvtárként multidiszciplináris gyűjteménnyel rendelkezik a könyvtár, amely sokszínűség az oktatott és kutatott tudományágak változatosságának köszönhető. A gazdaság-, a bölcsészet- és a társadalomtudományok területéről kerül ki a legtöbb tantárgy a karon indított szakok tematikájának megfelelően. A *nemzetközi gazdálkodás szak* (amely alap- és mesterképzésben is működik) alapját a gazdaságtudományok adják a közgazdaságtan, a kereskedelem, a marketing, a menedzsment tudományterületeiről, amit kiegészítenek a társadalomtudományok: a jogtudomány, a szociológia, a pszichológia. A szakon olyan, legalább két idegen nyelven magas szinten tárgyalóképes gazdasági szakembereket képzünk, akik közgazdasági, társadalomelméleti, alkalmazott gazdaságtudományi és módszertani ismereteik és szakirányú tudásuk birtokában képesek a nemzetközi vállalkozói tevékenység végzésére és irányítására, szervezésére. A *kereskedelem és marketing alapszakkal* intézményünk célja olyan gazdasági és üzleti ismeretekkel, kereskedelmi és marketing szaktudással és készségekkel rendelkező szakemberek képzése, akik alkalmasak a különböző termékek és szolgáltatások keresletvezérelt beszerzésére és értékesítésére, kis- és középvállalatok kereskedelmi tevékenységének szervezésére és irányítására. A *kommunikáció és média alapszokról* olyan hallgatók kerülnek ki, akik ismerik a társadalmat működtető kommunikációs rendszereket, a társadalmi kommunikációt, valamint a kommunikáció és a mé-

dia fontosabb intézményeit. Megszerzett tudásuk birtokában képesek a társadalmi kommunikáció alapvető intézményeiben kommunikációs munka végzésére. Az ezen a szakon oktatók tárgyak a bölcsészet- és társadalomtudományok (média, művészetek, szociológia, kommunikáció) területéről merítenek. A karon a már említett nemzetközi tanulmányok mellett a *marketing mesterképzés* is fut, ahol a leendő szakemberek – a kereskedelem és marketing alapszakra építve – különböző üzleti és non-business szervezetekben, intézményekben és vállalkozásokban elvégzendő marketingtevékenység lebonyolítására és koordinálására képesek. Intézményünkben felsőfokú szakképzések is zajlanak (titkárságvezető, gazdasági idegen nyelvű menedzser, külgazdasági üzletkötő, nemzetközi szállítmányozási és logisztikai szakügyintéző és reklámszervező szakmenedzser), amely képzések az alap- és mesterképzések széles spektrumát követik².

Fentiekkel harmonizál a könyvtár fegyűjtőköre is; az alábbi témákat szerzeményezzük teljes körűen: közgazdaságtan; kommunikáció; médiatudomány általában; protokoll, viselkedéskultúra; külkereskedelem; vezetéstudomány; nyelvészet (fordítástudomány); jogtudomány (gazdasági jog, alkotmányjog, kereskedelmi jog, reklámjog, polgári jog, jogszabályok, jogharmonizáció); pénzügy és számvitel; marketing; public relations; vállalkozástan; nemzetközi kapcsolatok és szervezetek³.

A kari könyvtár állományában közel 100 000 kötetnyi könyv, 250 folyóiratcím és 18 000 szakdolgozat áll rendelkezésre. Témánk szempontjából a folyóiratokon van a hangsúly: főként magyar, de angol, német, francia, orosz, spanyol és portugál nyelvű folyóiratokat és újságokat biztosítunk. A tanszékekre számos szakfolyóirat jár; ezek használata és ismertsége a hallgatók körében a tanári ajánlásoknak is köszönhető. 2010-ben végeztünk utoljára használói elégedettségmérést, az akkori eredmények szerint a folyóiratok használata a harmadik legnépszerűbb szolgáltatásunk⁴. Főiskolaként a gyakorlati ismeretek elsajátíttatása a cél, amelyhez nélkülözhetetlenek a jó könyvtári szolgáltatások is. A szolgáltatások alapjai a dokumentumaink: a kölcsönzés a könyvekre és a hangzóanyagokra korlátozódik, az információszolgáltatás viszont elsődlegesen az adatbázisokon nyugszik. Könyvtári katalógusunkban a teljes könyvtári állomány adatai elérhetőek; a tanulmánykötetek meghatározott részét analitikusan tárjuk fel, míg a szakfolyóiratok cikkeinek javát szintén analitikusan, tárgyszavazva visszük fel a rendszerbe. A saját állomány természetesen messze nem elegendő az igények kielégítésére: a könyvtári rendszer többi tagjára éppúgy támaszkodunk, mint a szakirodalmi adatbázisokra (Factiva, Emerald, EconLit, Academic Search Premier), amelyek közül kiemelkedik a MATARKA.

Mire használjuk a MATARKÁ-t?

Felhasználóink egyik fele szereti kézbe venni és böngészni a folyóiratszámokat. Ők azok, akiket nem egy konkrét téma érdekel, csak elmélyednének az olvasásban – vagy épp ellenkezőleg, egy konkrét folyóirat az, amivel részletesen meg kell ismerkedniük, esetleg egy téma, amit nem tudnak pontosan körülhatárolni, és a folyóiratból várják az inspirációt. Folyóirat-állományunknak csupán egy része érhető el közvetlenül, a java része tömörített formában van, így ez a böngészős mód-

szer nem alkalmazható azonnal. A felhasználók nagyobb hányada a gyors és lehetőség szerint otthonról is elvégezhető keresés híve. Az ő számukra ideális a MATARKA, hiszen mind az adatokhoz történő korlátlan hozzáférés, mind az ingyenesség, mind az egyszerű használat lehetősége biztosított. Mivel a könyvtári honlapon megtalálható a könyvtárba járó folyóiratok listája⁵, némi beállítás után a keresés csak a BGF KKK Könyvtárában elérhető folyóiratok között is történhet. A saját folyóirat-állomány kiegészítésére is kiváló eszköz az adatbázis, bár ebben az esetben főként a fulltextes folyóiratok és cikkek adják a felhasználni kívánt találati listát. Ez a kiegészítő szerep egyre erősebb lesz, mert bár a folyóirataink jelentős részét feltárjuk a katalógusunkban, a MATARKA kínálatával nem tudunk versenyezni.

A MATARKA használata jó lehetőség arra, hogy felhívjuk a figyelmet más könyvtárak állományára és szolgáltatásaira. A könyvtárközi kölcsönzés egyelőre csak a kar oktatóinak és dolgozóinak biztosított szolgáltatás, így különösen fontos más könyvtárak gyűjteményét megismertetni a hallgatókkal, illetve a cikkmásolat-kérést megmutatni. Utóbbiról az a tapasztalatunk, hogy inkább nem veszik igénybe, hanem elmennek egy másik budapesti könyvtárba a kívánt cikkekért.

A MATARKA a tájékoztató munka során is ismertetésre kerül, de a könyvtárhasználati oktatásnak is szerves részét képezi. Konkrét, a referenzmunkából vett példákon keresztül mutatjuk be az adatbázis működését. Félévente többször megtartott szakdolgozat-írói tréningünkön külön felhívjuk a figyelmet a használatára. A MATARKA nemcsak a referenz munka során kap nagy szerepet, de oktatási és kutatási feladatokban is megjelenik. Rendszeres feladat a hallgatóknak a sajtófigyelés, ami vagy témára, vagy konkrét folyóirat lapszámaira terjed ki. Ezekben az esetekben ugyan jobb megoldást jelentene a konkrét folyóiratszámokat kézbe venni, de a szoros időbeosztással küzdő hallgatóknak kényelmesebb a tartalomjegyzékeket átböngészni. Az egyik Európai Unióról szóló tantárgy visszatérő feladata összeállítani egy bibliográfiát az adott időszakban (általában az elmúlt évben) megjelent cikkekből az Európai Unió bizonyos szakpolitikáiról, amihez a MATARKA az egyik alapadatbázis.

Hogyan keresnek a felhasználóink?

A referenz interjúk során mindig megkérdezzük a hozzánk forduló felhasználókat (jelen esetben a hallgatókat), hogyan és milyen módszerrel keresnek az egyes adatbázisokban, így a MATARKÁ-ban. Tapasztalataink elsősorban olyan hallgatóktól származnak, akik maguktól fedezték fel az adatbázist, vagyis elvileg nem kaptak róla oktatást, csak a meglévő tudásukat használják fel. Természetesen mindig vannak profi információkeresők, akiknek nem okoz gondot az adatbázis kezelése, de a többség némi útmutatásra szorul, amint azt a válaszaik mutatják.

A felhasználók jó része sematikusán, makrofogalmak szintjén keres. Kulcsszavak helyett tárgyszavakkal keres, ami vagy óriási, vagy túl kicsi találati halmazt eredményez. A keresőszavak mennyiségére is a két véglet jellemző: vagy egyetlen fogalmat használnak, vagy egész mondat szerkezettel próbálnak találatokhoz jutni – ez utóbbi a Google-t gyakran használók jellemzője. Fontos lenne végigjárni a mikro- és makrofogalmak szintjét, a szinonimákat és a helyesírási változatokat,

hogy ne legyen túl kevés a keresőszó, bár tudjuk, a többféle keresőszó használatához szükséges a keresendő szakterület terminus technikusainak ismerete. Végül gyakran látjuk a csalódást felhasználóink szemében, amikor kiderül, hogy ez alapvetően nem egy teljes szövegű adatbázis, sőt, még annak is fennáll a lehetősége, hogy a keresés helyéül szolgáló könyvtárból sem jutnak hozzá az összes őket érdeklő cikkhez. A csonkolás és maszkolás lehetőségével nagyon kevesen élnek, mert ez a módszer szokatlan lehet a keresőmotorok automatikus kiegészítéseihez szokott felhasználóknak, de ha egyszer megmutatjuk a különböző szűkítési módokat, magabiztosabb lesz részükről az adatbázis használata. Figyelmetlenség, hogy az alapértelmezett *Egyszerű keresés* felületén nem veszik figyelembe a keresőmezőket: például a *Szerzőhöz* írják be a kulcsszót. A gyakrabban használt Google keresőmechanikája itt is érvényesül: szerencsés esetben a keresendő szavak, kifejezések a *Cikk címe* – kulcsszó mezőbe kerülnek, ahol az AND logikai operátor működik; ugyanaz a kifejezés a *Cikk címe* – részlet mezőben sokkal kisebb találati halmazzal eredményezhet.

Tapasztalataink szerint általánosságban az alábbiakra kell felhívni felhasználóink figyelmét:

- kulcsszavas keresést hajtsanak végre, ne egész mondatokat vagy összetett kifejezéseket használjanak, mert az jelentősen szűkíti a találati halmazzal;
- járják végig a mikro- és makrofogalmi struktúrát, keressenek helyesírási változatok és szinonimák alapján is;
- mindenképpen alkalmazzák a csonkolást és a maszkolást;
- merjék használni az összetett keresési módokat is, amikor tudományterületre, konkrét folyóíratra vagy dátumra lehet szűkíteni;
- vegyék figyelembe azt a tényt, hogy a MATARKA-ban nemcsak egzakt, a tartalmat kifejező címmel rendelkező folyóiratok találhatók, hanem figyelemfelkeltő, kreatív címetek alkalmazó újságok is (pl. HVG, Figyelő), amelyek kevésbé kereshetőek a szak kifejezésekre hajazó kulcsszavakkal;
- az elolvasandó cikkek listáját vessék össze a könyvtár folyóiratcím-listájával, és a helyben el nem érhető folyóiratokról vagy kérjenek cikkmásolatot, vagy kérjenek tanácsot a könyvtárostól, hol juthatnak hozzá a cikkekhez.

A MATARKA a könyvtárosok szemével

Az adatbázis aktív használóiként a könyvtárosok is határozott véleménnyel vannak a MATARKA-ról. Évek óta építői vagyunk az adatbázisnak (jelenleg 19 folyóirattal dolgozunk), ami egyben helyzeti előnyünk a felhasználáskor is. Egyrészt olyan folyóiratokat viszünk be a rendszerbe, amelyek a gazdaságtudományt reprezentálják, de nem számítanak a magfolyóiratok közé. Másrészt a feldolgozás révén rögzülnek a könyvtárosokban címek, szerzők, évszámok, így könnyebben előhívják az emlékezetükből a referensz interjú során a potenciális irodalmakat. Mindenképpen unikálisnak tartjuk az adatbázist, amelynek a többi adattár (Akadémiai Folyóiratok, Arcanum Digitális Tudománytár, MTDA, EPA, HUMANUS) a kiegészítőjeként funkcionál azzal együtt, hogy mindegyik adatbázisnak más a hivatása. A MATARKA könyvtárosi szempontból egyszerűen használható rendszer: átláthatóak a keresési lehetőségek, a kellően bonyolult kérdések éppúgy megfo-

galmazhatóak benne, mint az egyszempontú keresések. Tartalma sokrétű, kurrens és folyamatosan bővülő. Gondolkodásra készíti a felhasználót, akinek szakmai tudását elő kell vennie a használat során, hiszen a legkritikább esetben elegendő egyetlen ismérv alapján keresni, szükség lehet a névváltozatokra, szinonimákra, a fogalmi struktúra többi elemére is.

Összességében a MATARKA a könyvtári információszolgáltatás egyik alapja, amely kiváló használhatósággal és sokrétű tartalommal bír.

JEGYZETEK

- 1 Burmeister Erzsébet: A MATARKA szolgáltatás története, jelen helyzete. Az előadás elhangzott Budapesten, 2012. október 5-én. Letöltve 2012. november 11-én: http://matarka.hu/other/doks/Burmeister_Erzsebet_eloadas.ppt
- 2 A szakleírások a 2012/2013. évi, BGF KKK Tanrendi tájékoztatóból származnak, amelynek elérhetősége: http://bgf.hu/kkk/dokumentumok/tanrenditajekoztat/Tanrendi%20t%C3%A1j%C3%A9koztat%C3%B3%202012_13.pdf. Utoljára letöltve: 2012. november 17.
- 3 A kari könyvtár Gyűjtőköri szabályzata elérhető a honlapról: http://www.bgf.hu/kkk/szervezetiegyseink/KKK_SZOLG/KONYVTAR_KKK/dokumentumok/SZMSZ_KKKK/BGF_KKK_KT_SZMSZ.pdf Utoljára letöltve: 2012. november 17.
- 4 Az élen „természetesen” a kölcsönzés végzett, a számítógép-használat a második helyre szorult.
- 5 http://www.bgf.hu/kkk/szervezetiegyseink/KKK_SZOLG/KONYVTAR_KKK/allomanyismerteto/konyv_folyoiratallomany. Utoljára letöltve: 2012. november 17.

Lőrincz Andrea